

An Actantial Analysis of Feminine Identity Discourse in Toni Morrison's *Paradise* Based on Greimas' Semio-Semantic Model

Ali Jamali*

Corresponding Author, Assistant Professor, Department of English Language and Literature, Il.C., Islamic Azad University, Ilam, Iran; ali.jamali@iau.ac.ir

Mohammadreza Khedri

Ph.D. Candidate in Linguistics, Department of English Language and Literature, Il.C., Islamic Azad University, Ilam, Iran; mr.khedri@iu.ac.ir

Article Type
Research Article

Article History
Received
March 19, 2023

Revised
June 04, 2024

Accepted
June 29, 2024

Published Online
September 23, 2025

Keywords
actantial discourse,
feminine identity,
semio-semantics,
Greimas' model,
Paradise novel.

ABSTRACT

This study employs A. J. Greimas's actantial model from semio-semantic theory to investigate the construction of Black feminine identity in Toni Morrison's *Paradise*. The novel portrays a group of women who, marginalized by societal and racial pressures, seek refuge in a convent, thereby presenting a profound narrative on identity formation. This research aims to delineate how the characters' journeys and relationships function within a structured narrative grammar of quests, conflicts, and desires. By mapping the characters and their interactions onto the Greimasian actantial schema, the analysis reveals the deep semiotic structures underlying their identity struggles. The findings indicate that the women's liberation from existential crises is systematically articulated through their roles as actants, their pursuit of symbolic objects of value, and their opposition to a societal "Other." Ultimately, the convent is interpreted as a semiotically potent utopia—a discursive space where identity is reconfigured. This analysis concludes that Greimas's model provides a robust framework for deconstructing the complex narrative of identity within Morrison's postcolonial discourse.

Cite this Article: Jamali, A., Khedri, M. (2025). An actantial analysis of feminine identity discourse in Toni Morrison's *Paradise* based on Greimas' semio-semantic model. *Literary Text Research*, 29(105), 256-284. <https://doi.org/10.22054/ltr.2024.78977.3827>

© 2025 by Allameh Tabataba'i University Press

Print ISSN: 2251-7138 **Online ISSN:** 2476-6186

Publisher: Allameh Tabataba'i University Press

Homepage: <https://ltr.atu.ac.ir>

DOI: 10.22054/ltr.2024.78977.3827

**ATU
PRESS**

1. Introduction

Toni Morrison's *Paradise* (1997) presents a profound exploration of identity, particularly the fractured and marginalized identities of Black women in a postcolonial context. The novel chronicles the lives of women who, seeking refuge from societal and racial trauma, converge in a convent, only to face violence from a patriarchal and purist Black community. This narrative intricately blends reality and fantasy, positioning the convent as a contested symbolic space—a potential "paradise" that is simultaneously a site of conflict. This study contends that the complex identity struggles within the novel can be systematically illuminated through A.J. Greimas' semio-semantic model. Greimas' actantial framework provides a robust analytical tool for deconstructing the deep narrative structures that govern character roles, relationships, and quests. By mapping the characters and their interactions onto this schema, the research moves beyond thematic analysis to expose the fundamental grammar of the narrative's identity discourse.

Consequently, this paper aims to investigate how the actantial positions and discursive functions in *Paradise* articulate the Black female characters' journeys. It seeks to answer how their pursuit of a "valued object"—be it safety, identity, or liberation—is structured through their opposition to a societal "Other" and is mediated by the semiotic potency of the convent itself. The primary objective is to demonstrate the efficacy of Greimas' model in unraveling the intricate process of identity (re)construction in Morrison's work.

2. Literature Review

The theoretical foundation of this research is rooted in the semio-semantic discourse approach developed by A.J. Greimas. His seminal work, *The Loss of Meaning*, along with his structural semantics, provides the primary framework for analyzing narrative structures and meaning generation. The application and elaboration of Greimasian theory, particularly within the Iranian academic context, have been significantly advanced by scholars such as Hamidreza Shoeiri. His influential publications—*Foundations of Modern Semantics* (2002), *Semio-Semantic Analysis of Discourse* (2006), and *Literary Semio-Semantics* (2016)—along with his establishment of the Tehran Semio-Semantics Studies Circle, have been instrumental in promoting and disseminating this theoretical paradigm.

Further enriching the domestic scholarly landscape, Morteza Babak Moein's *Meaning as Lived Experience* (2015) offers profound phenomenological insights into semio-semantics. Moreover, Ali Abbasi (2013), in his work *Applied Narratology: Linguistic Analysis of Narrative*, has dedicated significant sections to explicating Greimas's theories, bridging narratology with semio-semantic analysis. The continued relevance of this model is evidenced by contemporary research, such as the article by Babak Moein and Mohammadzadeh (2021), "Semio-Semantics of Discourse in Iran's Body Writing," which demonstrates the model's applicability to modern cultural texts.

Internationally, prominent literary theorists have engaged with Greimas's structuralist narratology. Foundational works such as Terry Eagleton's *Literary Theory*, Raman Selden et al.'s *A Reader's Guide to Contemporary Literary Theory*, and Robert Scholes's *Structuralism in Literature* all discuss Greimas's semio-semantic framework, situating it within the broader context of twentieth-century critical theory. This attention confirms the model's established position in global literary studies.

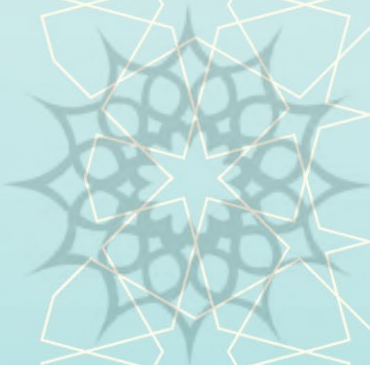
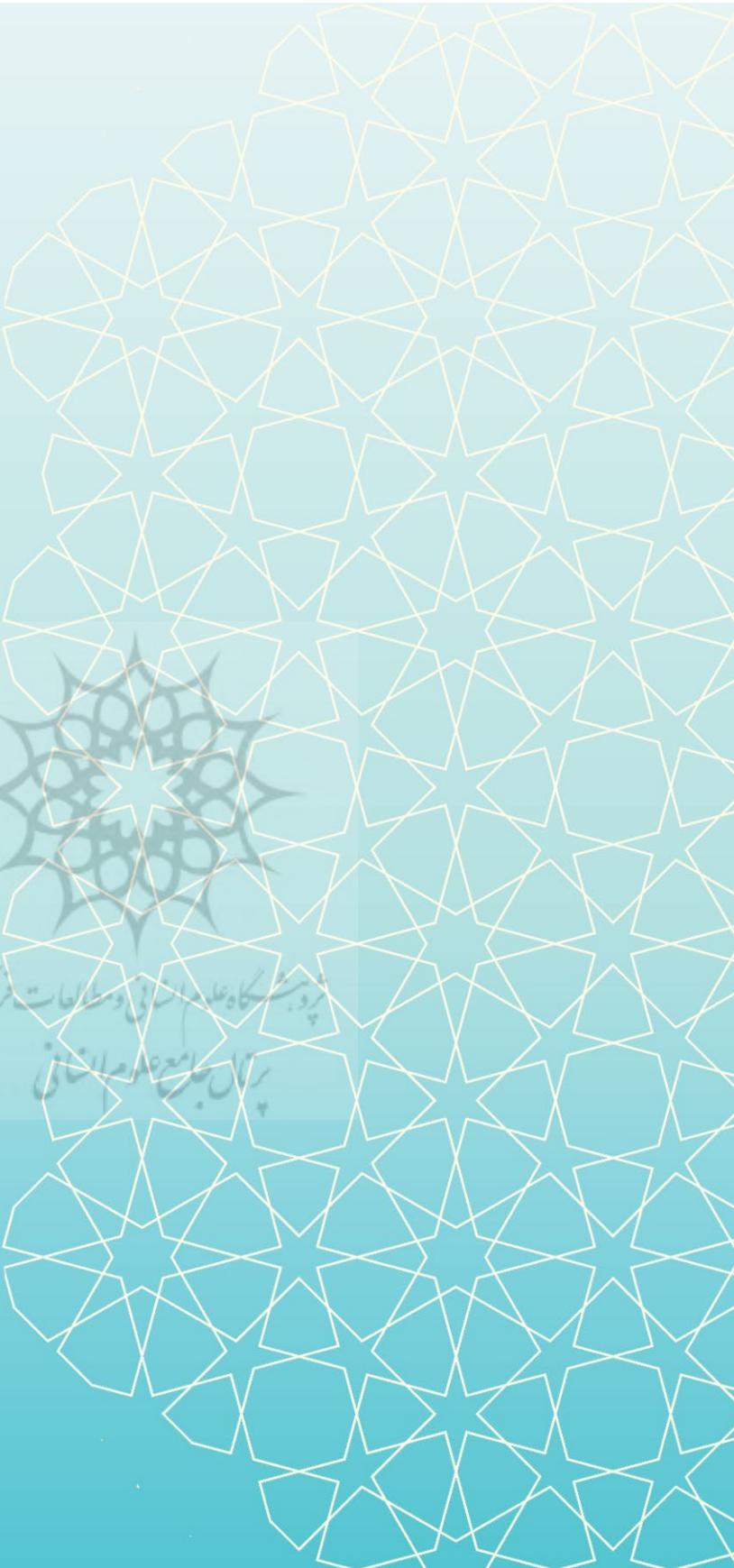
By applying Greimas's actantial model and discourse analysis, this research provides a novel, systematic reading of *Paradise*. It illuminates the deep narrative structures that organize the Black female characters' quest for identity, thereby contributing a unique semio-semantic perspective to the existing criticism on Morrison's work.

3. Research Methodology

This study employs a qualitative, descriptive-analytical methodology grounded in the semio-semantic framework of A.J. Greimas. The primary data, derived from a close reading of Toni Morrison's *Paradise*, is analyzed through the systematic application of Greimas's actantial model. This approach facilitates a structural examination of the narrative, moving from the surface-level discourse to the deep semantic structures that organize the characters' quests for identity. The analysis is inherently inductive, aiming to derive theoretical insights about identity construction from the textual evidence itself, rather than imposing pre-existing conclusions. Ultimately, this method allows for a rigorous investigation of how narrative roles, functions, and values are constituted within the novel's discursive system.

4. Conclusion

This study demonstrates that the pursuit of identity in Toni Morrison's *Paradise* is structurally governed by the dynamics of Greimas's actantial model. The analysis reveals that the African American community's initial quest for a utopia, free from white oppression, becomes tragically reconfigured. The founding of the all-Black town of Haven (Hi-Yon) and later Ruby, intended as a valued object and sanctuary, ultimately replicates the very exclusionary and patriarchal violence it sought to escape. This internal failure of the utopian project forces a disconnection from the original object of value, propelling the marginalized women to seek refuge in the Convent. The narrative trajectory thus illustrates a profound shift: the community's action-oriented discourse transforms from a collective, prescriptive quest for salvation into a coercive system that violently targets its own most vulnerable members. Ultimately, the women's tragic fate underscores the semiotic complexity of "paradise," revealing it not as a geographical location, but as a contested discursive space where identity is both sought and violently denied.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

تحلیل کنشی گفتمان هویت زنانه در رمان «بهشت» تونی موریسون بر اساس الگوی نشانه-معناشناسی گریماس

علی جمالی *

ali.jamali@iau.ac.ir

دانشجوی دکتری زبان‌شناسی، گروه زبان و ادبیات انگلیسی، واحد ایلام، دانشگاه آزاد اسلامی، ایلام، ایران؛

mr.khedri@iau.ac.ir

محمدرضا خدری

چکیده

رویکرد نشانه معناشناسی گفتمانی با تأکید بر ابعاد حسی-ادراکی، عاطفی و زیبایی‌شناختی در یک گفتمان، محمل بسیار مناسبی برای تأویل، تحلیل و بررسی متونی بشمار می‌آید که نگره‌ها و مسائل هویتی در آن‌ها مطرح است. مطابق آموزه‌های نشانه-معناشناسی گفتمانی، کنش گران می‌تواند با ایجاد و خلق جریان‌ها و چالش‌های درون‌گفتمانی همسو یا ناهمسو درخصوص مسئله هویت با جامعه و محیط اطراف خویش به تعامل بپردازند یا علیه آن طغیان نمایند و برای احراز هویت خویش و بازسازی آن تلاش نمایند و به دنیای آرمانی، تخیلی یا واقعی پناه جویند. در رمان «بهشت» اثر تونی موریسون به مثابه رمانی که در آن زنان سیاه‌پوست برای گریز از مشکلات و مصائب جامعه پیرامون و دستیابی به بهشت راهی «صومعه» شده‌اند، سوژه‌ها در راستای رسیدن به هویت ازدست‌رفته و تحقیرشده خویش و تقلایی ذهنی و بیرونی مداوم برای رهایی از بحران و تنش معنایی به مرکز ثقل گفتمان تبدیل می‌گردند تا بتوانند نقش خویش را در رابطه تقابلی یا تعاملی با دیگری (جامعه و...) ایفا نمایند. هدف از جستار پیشرو پاسخ به این پرسش است که در رمان بهشت، موضع‌گیری گفته‌پرداز چگونه به دستیابی هویت زنانه سیاه‌پوستان منجر می‌شود و این ویژگی باتکیه‌بر کدام یک از مؤلفه‌های نشانه-معناشناسی گفتمانی حاصل شده است. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که گفته‌پرداز از طریق نشانه‌های نمادین، روابط فشاره‌ای و گستره‌ای، کنش سوژه، و وجه پدیدارشناختی حضور، به مسئله بحران هویت در رمان پساستعماری خویش دست‌یافته است. در این میان «بهشت» به عنوان نشانه معنایی خیالی و ذهنی در نقش اتوپیا یا آرمان‌شهری رؤیایی که در آن از تبعیض نژادی خبری نیست کارکردی گفتمانی یافته است.

نوع مقاله

مقاله پژوهشی

ناربخچه مقاله

تاریخ دریافت:

۱۴۰۳/۰۱/۱۰

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۳/۰۳/۱۵

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳/۰۴/۰۹

تاریخ انتشار:

۱۴۰۴/۰۷/۰۱

کلیدواژه‌ها

گفتمان کنشی،

هویت زنانه،

نشانه-معناشناسی،

الگوی گریماس،

رمان بهشت.

استناد به این مقاله: جمالی، علی و خدری، محمدرضا. (۱۴۰۴). تحلیل کنشی گفتمان هویت زنانه در رمان «بهشت» تونی موریسون بر اساس الگوی

نشانه-معناشناسی گریماس. متن پژوهی ادبی، ۲۹(۱۰۵)، ۲۵۶-۲۸۴. <https://doi.org/10.22054/ltr.2024.78977.3827>

© ۱۴۰۴ دانشگاه علامه طباطبائی

ناشر: دانشگاه علامه طباطبائی

شاپا چاپی: ۷۱۳۸-۲۲۵۱

شاپا الکترونیکی: ۶۱۸۶-۲۴۷۶

نشانی وبگاه: ltr.atu.ac.ir

۱. مقدمه

تئوری‌های گفتمانی در علمی مانند سیاست، جامعه‌شناسی، روانکاوی و حقوق به کانون اصلی روابط انسانی توجه دارند. ادبیات در قالب هسته اصلی و مرکزی علوم انسانی با جهت‌گیری مطلوب، دارای بهترین و برترین ابزارها برای درک روابط انسانی، توجه به ماهیت و هویت افراد به آفرینش دنیای واقعی یا خیالی دست می‌زند. تحلیل گفتمان در متون ادبی می‌تواند نقشی مؤثر در درک تأثیرپذیری این عرصه از نشانه-معناشناسی و گفتمان‌های موجود داشته باشد. از دیدگاه سوسور، نشانه‌شناسی^۱ به بررسی و واکاوی در نظام‌های دلالت معنایی توجه می‌نماید. تکمیل علم معناشناسی منجر به دریافت نوین نشانه-معناشناسی^۲ شد. انتشار کتاب «ریخت‌شناسی حکایت پریان» از سوی پراپ (۱۹۲۸) و مطالعات روایت‌شناسی او راه را برای درک و دریافت‌های نوین از این مسئله توسط گریماس فراهم آورد تا جایی که انتشار کتاب «معناشناختی ساختاری» به‌عنوان دستوری روشمند برای تجزیه و تحلیل گفتمانی به‌بازنمود معنای پنهان در ژرف‌ساخت یک روایت انجامید. در معناشناسی از منظر گریماس، با نوعی الگوی زایشی^۳ و در فرایند تحلیل متن، گفتمان کشف می‌گردد. این جستار تجزیه و تحلیل نشانه معنای متن رمان «بهشت» را بررسی می‌نماید. در یک گفتمانی کنشی، ظهور و بروز معنا تحت تأثیر عوامل مجابی القایی یا تابعی از عوامل تجویزی است. گریماس بر این عقیده است که جهت‌شناخت معنی متن باید قواعد و معنای آنها را درک نمود چرا که متن بر اساس اصول بنیادینی شکل می‌گیرد و از نظام‌مندی برخوردار است. در رمان بهشت با دو نظام تفکری نوین و سنتی مواجه هستیم. موریسون بر ای بیان نقصان مادی بر تأثیرات مخرب و منفی گسترش تفکر تبعیض نژادی در بین سفیدپوستان و سیاه‌پوستان تأکید می‌نماید. نقصان اُبژه ارزشی (عدم توجه به برابری انسان‌ها و تبعیض نژادی) به تدریج در بطن اندیشه و افکار سیاه‌پوستان نیز با الگوگیری از سفیدپوستان رخنه می‌نماید و سبب می‌شود آنان شهری را از آنان خود بسازند که یک‌دست سیاه باشند. سهم این سیاه‌پوستان از زندگی جدید، ازدست‌دادن شکل اصیل و طبیعی زندگی و افتادن به جان‌همدیگر است ازدست‌دادن ارزش‌هایی که کنشگران اصلی داستان را در پی رفع آن به انجام کنش‌های مختلف از جمله پناه‌بردن به شهر آرمانی دیگری وادار می‌کند.

1. semiology

2. semantics

3. module generative

یک گفتمان در فرایندی ارتباطی شکل می‌گیرد و پس از شکل‌گیری، کنشگران در فضای گفتمانی ناچارند گونه‌های نشانه‌ای را در تعامل و یا تقابل با محیط پیرامون و سایر سوژه‌ها بروز و ظهور دهند؛ از این رو کنش‌های گفتمانی فرصتی است برای بروز و ظهور ماهیت‌های عاطفه محور سوژه از جمله «هویت».

رمان «بهشت»^۱ اثر تونی موريسون یکی از رمان‌های معاصر است که اندیشه ترس از بی‌هویتی به‌ویژه در زنان و دگرذیسی سنت‌های بومی و عدم تبعیت جوانان از نظام پدرسالارانه قبل در آن به چشم می‌خورد. نوشتار خاص نویسنده سبب توجه به نشانه‌هایی در متن روایت رمان شده است. نشانه‌هایی که به کنش‌گزار و کنشگرهای روایت برای تغییر و تحول معنا و انجام کنش‌ها، یاری می‌رساند این پژوهش با تأکید و تکیه بر نظام گفتمانی کنشی از نظر گریماس و درک و دریافت مناسبات معنایی از خلال نشانه‌های موجود به تحلیل هویت‌باختگی، خشونت و تقابل نژادی در رمان بهشت موريسون پرداخته است. رمان به دلیل ترکیب واقعیت و خیال از بهشت آرمانی و موعود، تصویری می‌سازد که دیگر نه خیال است و نه واقعیت. با دگرذیسی ساخته‌های از پیش شناخته شده، نشانه‌ها مدام جابه‌جا می‌شوند و با هم می‌آمیزند و نویسنده کنش گفتمان را در راستای نشان‌دادن هویت‌باختگی زنان سیاه‌پوست حتی در فضای تازه صومعه (= بهشت) بازسازی می‌کند و در یک فضای تازه نیز شرایط پردازش نشانه‌ها را به گونه‌ای تحلیل می‌نماید که نشان دهد تبعیض نژادی از سوی هر کس با هر نژاد، طبقه و رنگ پوستی، امری مذموم است و به این ترتیب بازخوانی مؤثری از مراحل تولید و دریافت معنا را مقابل گفته‌یاب قرار می‌دهد. در رمان «بهشت» اثر تونی موريسون، عموماً این بُعد عاطفی گفتمان است که با اتخاذ تصمیم گفته‌پرداز^۲، سطوح مختلف از روایت اعم از روابط فشاره‌ای، گستره‌ای، طرح‌واره‌های ارزشی و تشیی گفتمان را دربرمی‌گیرد. هویت‌طلبی و تلاش کنشگران در این رمان برای رهایی از بحران معنا، سوژه را به مرکز ثقل گفتمانی نزدیک می‌سازد تا بتواند نقش خویش را در تعامل و تقابل با جامعه‌ای که زنان سیاه‌پوست را مورد تبعیض نژادی قرار می‌دهند، ایفا کند.

نوشتار پیشرو به بررسی رمان بهشت اثر تونی موريسون که بخش اعظمی از ادبیات ضد تبعیض نژادی و فمینیستی سیاه‌پوستان آمریکا به شمار می‌رود، می‌پردازد. خشونت علیه زنان سیاه‌پوست، قتل، کشتار، ترس، تبعیض و تصاویر غم‌انگیزی که از وضعیت زنان سیاه‌پوست آمریکا در این اثر ارائه

1. Paradise

2. enunciator

شده است نظامی نشانه‌ای را فراهم آورده است که در آن استعمار، استثمار و بی‌هویت‌سازی به عنوان عوامل استیلاگر ماهیت کنشی کنشگران داستان را تحت تأثیر خود قرار داده‌اند.

پژوهش حاضر می‌کوشد الگوها و راهبردی نشانه معناشناسانه را در رمان «بهشت» با رویکرد مبتنی بر قرائن متنی، بررسی و احصا نماید. پرسمان اصلی در جستار پیش‌رو بررسی تبیین نقش عوامل کنشی در نظام گفتمانی کنشی-القایی یا مجابی در رمان «بهشت» تونی موریسون و چگونگی به‌کارگیری این فرایند شناختی در تولید معنا در راستای القای هدف رمان به گفته‌یاب (خواننده) است.

در این جستار به دنبال پاسخ به این پرسش هستیم که هدف و موضع‌گیری گفته‌پرداز از رمان «بهشت» تونی موریسون؛ به مثابه زن (زنانی) که به دنبال هویت و بهشت گم‌گشته خویش در جامعه تبعیض‌نژادی معاصر است در راستای هویت‌طلبی باتکیه بر کدام یک از مؤلفه‌ها و کارکردهای نشانه-معناشناسی گفتمانی وارد عمل می‌شود؟ فریضه پژوهش حاکی از آن است که در این رمان گفتمان موجود با توجه به تأثیر پارامترهای ضد نژادپرستانه در گفتمان پسااستعماری خواننده را به سمت گفتمان حسی مرکزی هدایت می‌کند؛ اما قوت و تأثیر عناصر تبعیض نژادی در سیاه‌پوستان نیز سبب شکل‌گیری لایه‌های هستی‌شناسانه در تداوم معنا شده است و باور به شرایط حاکم در جهت ایجاد ابژه ارزشی، سوژه (سیاهان) را مجبور به اجرای کنش (قتل عام زنان سیاه‌پوستی که قصد خروج از دنیای آرمانی سیاهان را دارند) می‌کند و سبب ایجاد گفتمان مرکزی می‌شود. در طول روایت رمان، اتصال و انفصال از ابژه ارزشی در جهت برطرف ساختن نقصان معنا که رسیدن به سعادت و خوشبختی و بهشت موعود در روی زمین است، در حال تغییر است. سه جامعه اولیه (هی یون)، ثانویه (رابی) و بهشت (صومعه) و تقلید سیاه‌پوستان از تبعیض نژادی و طرح تفکیک نژادی که از سفیدپوست‌ها در دوران پسااستعمار آموخته بودند سبب تنش بین‌نسلی در این رمان شده است.

۱.۱. ضرورت پژوهش

تاکنون هیچ مقاله یا پژوهش علمی و ساختارمندی در زمینه خوانش نشانه-معناشناسانه رمان بهشت بر مبنای نشانه-معناشناسی مکتب پاریس و الگوی گریماس منتشر نشده است. این خلأ پژوهشی در حوزه رمان‌های پسااستعماری از جمله یکی از آثار ارزنده تونی موریسون نویسنده شهیر و برنده جایزه نوبل ادبی موجب شد تا نویسندگان این مقاله با درنگ و تأملی قابل توجه در یکی از رمان‌های برجسته موریسون؛ یعنی بهشت به این پژوهش بپردازند.

۲.۱. هدف تحقیق

باتوجه به ماهیت پژوهش پیشرو، هدف این جستار در حوزه مطالعات نشانه - معناشناسی گفتمانی و در حوزه مطالعات فرهنگی قرار می‌گیرد تا باتوجه به نظام نشانه - معنایی گفتمان، رمان «بهشت» اثر تونی موريسون و مصائب و مشکلات جامعه استعمارزده و پر از تبعیض نژادی زنان سیاه‌پوستان را در این رمان بررسی نماید. ارائه خوانشی نشانه - معناشناسانه از جامعه آرمانی و مدینه فاضله فراموش شده برای زنان سیاه‌پوست آفریقا هدف اصلی این پژوهش است.

۳.۱. پیشینه پژوهش

از جمله آثار و کتاب‌هایی که باتکیه بر آموزه‌های نشانه-معناشناسی گریماس، متون فارسی را نقد و ارزیابی نموده‌اند یا به تبیین و تفسیر رویکردی مبتنی بر نشانه-معناشناسی گفتمانی معطوف بوده‌اند، می‌توان به ترجمه کتاب «نقصان معنا» از گریماس و تألیف کتاب‌های «مبانی معناشناسی نوین» (۱۳۸۱)، «تجزیه و تحلیل نشانه-معناشناختی گفتمان» (۱۳۸۵)، و نشانه معناشناسی ادبیات (۱۳۹۵) از شعیری، «معنا به مثابه تجربه زیسته» از مرتضی بابک معین (۱۳۹۴) اشاره نمود. حلقه مطالعات نشانه-معناشناسی تهران از جمله فعالیت‌های شعیری در این زمینه راهبردی مناسب در زمینه مطالعات مذکور فراهم آورده است. نیز عباسی (۱۳۹۳) در بخش‌هایی از کتاب خود با عنوان «روایت‌شناسی کاربردی: تحلیل زبان‌شناختی روایت» به بررسی نظریات گریماس در حیطه روایت‌شناسی و نشانه-معناشناسی پرداخته است. تری ایگلتون در کتاب «نظریه ادبی»، راما سلدن در کتاب «راهنمای نظریه ادبی معاصر»، رابرت اسکولز در کتاب «درآمدی بر ساختارگرایی در ادبیات» هر یک به بخش‌هایی از نظریه نشانه-معناشناسی گریماس اشاره داشته‌اند.

بابک معین و محمدزاده (۱۴۰۰) در مقاله «نشانه-معناشناسی گفتمانی تن نگاشته‌های ایران» به بحث و بررسی پیرامون تن نگاشته‌های تصویری بر روی بدن از منظر نشانه-معناشناسی پرداخته‌اند. در مقاله «مقاومت، ممارست و مماشات گفتمانی؛ قلمروهای گفتمان و کارکردهای نشانه-معناشناختی» (شعیری: ۱۳۹۴) نویسنده قلمروهای مختلف گفتمان را تبیین و تفسیر نموده و مؤلفه‌های آن را مورد توجه قرار داده است. از نمونه‌های دیگر می‌توان به این مقالات اشاره نمود: شعیری و کنعانی (۱۳۹۴) در مقاله «نشانه-معناشناسی هستی‌محور: از برهم کنشی تا استعلا بر اساس گفتمان رومیان و چینیان مولانا»، «تحلیل فرایندهای آفرینش معنا در نشانه‌شناسی با رویکرد پدیدار شناختی و نظریه پیچیدگی» از بابک معین و پاک‌نژاد (۱۳۹۴) و شعیری و آریانا (۱۳۹۰) در مقاله «چگونگی

تداوم معنا در چهل نامه کوتاه به همسر؛ از نادر ابراهیمی» همگی از جمله نمونه‌های ارزشمند در راستای مبانی نظری این پژوهش می‌باشند.

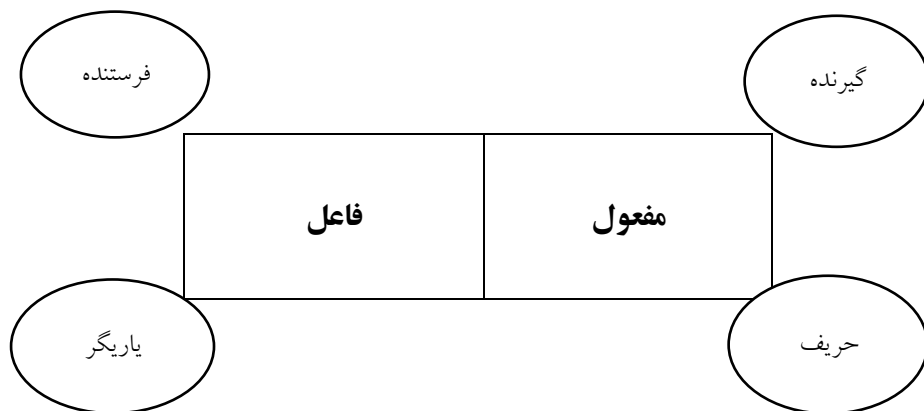
۴.۱. روش تحقیق

در این جستار، روش گردآوری اطلاعات «کتابخانه‌ای» بر مبنای شیوه تحلیل داده‌ها «کیفی» و روش «استدلال استقرایی» است. دستاورد و نتایج این روش شناسی باتکیه بر نظام نشانه-معناشناسی گفتمانی گریماس، پژوهشگران را به تحلیل ساختار نشانه معناشناسی گفتمان در رمان بهشت تونی موریسون از منظر روستا و درون‌متنی هدایت می‌کند. همچنین بر اساس روش توصیفی-تحلیلی در این پژوهش با نگاه به درون‌مایه و ژرف ساخت داستان، نشانه-معناها از منظر گفتمان کنشی گریماس تحلیل شده‌اند.

۲. چهارچوب نظری بحث

آلژیرداس ژولین گریماس (۱۹۹۲-۱۹۷۷) در کشور لیتوانی پس از نگارش و انتشار معناشناسی ساختاری (۱۹۶۶) به عنوان یکی از بزرگ‌ترین و مهم‌ترین نظریه‌پردازان معناشناسی شهرت یافت. نظریه گریماس حاصل تلاش او در خصوص تجزیه و تحلیل و توجه به جنبه‌های گفتمانی همراه بود. گریماس معتقد است که «در فرایند تحلیل متن یا گفتمان، نظام معنایی کشف می‌شود؛ زیرا ساختارهای معنایی و کنشی کاملاً تقطیع می‌شوند و این رویکرد را الگوی زایشی می‌نامد. الگوی زایشی وی که از مطالعات پراپ سرچشمه می‌گیرد، الگویی دینامیک است که چگونگی تجدید معنا را در داستان نشان می‌دهد. بر این اساس گریماس موفق به بنیان‌گذاری نظام گفتمان روایی یا به عبارتی، نشانه‌شناسی استاندارد می‌شود.» (شعیری، ۱۳۹۵: ۵) گریماس با توجه به آرا و اندیشه‌هایی که ولادیمیر پراپ در کتاب «ریخت‌شناسی قصه‌های عامیانه» مطرح کرد، تلاش نمود تا طرحی جهانی را برای روایت از منظر زبانی پی‌ریزی کند. در کتاب «معناشناسی-ساختاری» نظریه «نشانه‌شناسی روایت» را بنیان نهاد که بر اساس آن ساختار یک داستان به مانند ساختار یک جمله، نظام‌مند و دستوری است. گریماس هفت نقشی را که پراپ برای روایت ارائه داده بود در قالب زوج‌های فاعل/مفعول، مفعول/فرستنده، گیرنده، یاریگر/حریف تقلیل داد. در نظام روایت‌شناسی گریماس، فاعل همان قهرمانی است که پراپ مطرح نموده است و مفعول نیز همان شیء یا شخص ارزشی مورد نظر. (ر. ک گریماس، ۱۳۸۹: ۴۷-۳۰)

شکل ۱. الگوی کنشی در نظام نشانه-معناشناسی گریماس

در این نظام، گریماس بر معناشناسی در ژرف ساخت و روساخت یک متن تأکید دارد و معتقد است جهت شناخت معنای متن باید قواعد و معانی آن را درک و دریافت نمود. «با بهره‌گیری از روش‌های مطالعه معنا، فرایندهای ارزشی معنا و جنبه کاربردی و تأثیری متن را تا حدودی می‌توان روشن کرد و از این میان، روش تحلیل نشانه-معناشناسی گفتمان با بازخوانی نظام‌های سیال متن ضمن روساخت قالب‌بندی شده، چگونگی کارکرد، تولید و دریافت معنا را در نظام‌های گفتمانی تبیین می‌کند.» (اکبری زاده و محمصص، ۱۳۹۶: ۲۹۳) نظام‌های گفتمانی را می‌توان ذیل سه دسته اصلی تقسیم نمود یا بر کنش استوارند، یا مبتنی بر حس هستند و یا بر اساس جریانی نامتناظر شکل یافته‌اند. «گونه اول را نظام‌های گفتمانی هوشمند می‌نامند و گونه دوم موسوم به نظام‌های گفتمانی احساسی هستند و نوع سوم نظام‌های گفتمانی رخدادی را تشکیل می‌دهند. در واقع در صورتی که نظام گفتمانی مبتنی بر عملکرد عوامل گفتمانی باشد از اصل کنش پیروی می‌کند.» (شعیری، ۱۳۸۵: ۷۱-۷۲) از این رو از منظر مناسبات معنایی در یک پی رفت «حد اکثر شش کنشگر و جفت‌های متقابل کنشگر و ابژه ارزشی یا شیء و ارزشی، کنش‌گزار و کنش‌پذیر و کنش‌یار و ضد کنشگر وجود دارد که بر اساس آنچه انجام می‌دهند طبقه‌بندی می‌شود.» (احمدی، ۱۳۸۸: ۱۶۳-۱۶۲) در ساختار یک روایت حداقل دو کنشگر احتیاج داریم که عبارت‌اند از «ابژه ارزشی کنشگر. کنشگر کسی است که عمل می‌کند و به طرف ابژه ارزشی خود می‌رود و ابژه ارزشی یا شیء ارزشی، هدف و موضوع کنشگر / فاعل.» (عباسی، ۱۳۹۳: ۶۹)

نشانه-معناشناسی گفتمان با ارائه تعریف نوینی از نشانه، آن را در نظامی از پیوندهای پویای نشانه‌ای مورد توجه قرار می‌دهد و به شیوه تولید و توزیع معنا را در یک نظام گفتمانی بررسی می‌نماید. طبق آموزه‌ها و اصول این نگره «گفتمان عملی است نتیجه بهره‌مندی از نوعی حضور و گفته‌پردازی ساختی است که در آن به واسطه زبان چیزی را برای خود حاضر می‌سازیم.» (Fontanille, 1998: 81) ر.ک گریماس، ۱۳۸۹: ۷۱)

۱.۲. الگوی کنشی گریماس^۱

الگوی کنشی به‌مانند یک نظام دستوری-روایی عمل می‌کند. الگوی کنشی گریماس که در آغاز سه آزمون آماده‌سازی، سرنوشت‌ساز و سرافرازی بود به‌صورت دو الگوی روایی کارکردی بازتعریف شد:

۱- قرارداد توانش، کنش ارزیابی؛ ۲- القا [مجاب سازی] یا پیمان، کنش، ارزیابی» (شعیری، ۱۳۹۵: ۱۸). کنش گر گریماس را می‌توان به این صورت معرفی نمود:

- فرستنده تقاضاکننده: Sender

- گیرنده: Receiver

- موضوع: Object

- یاری‌دهنده: Supporter

- مخالف / بازدارنده: Conflict

- قهرمان (فاعل / کنشگر): Subject

نظام شناختی حاکم بر متن، از یک کاستی شروع می‌شود و به یک قرارداد منتهی می‌گردد. «این قرارداد می‌تواند بین یک کنشگر با یک عامل دیگر داستان باشد یا قراردادی باشد که کنشگر با خودش می‌بندد.» (عباسی و یارمند، ۱۳۸۸: ۱۵۰) حاصل این تقسیم‌بندی، ساختار یا «الگوی کنشی» است که تحلیل و بررسی روایت را ممکن می‌سازد. در گفتمان کنشی عملکرد روایت بر عهده

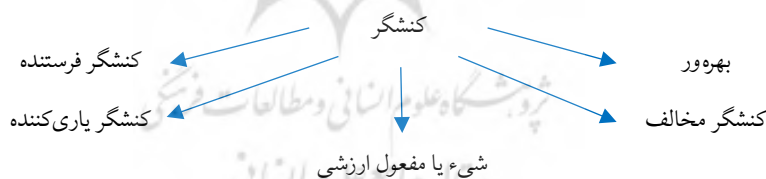
1. Actantial Discourse Regime (Greimas 1966 & 1970)

کنشگران آن است. براین اساس «باید تعدادی از انگاره‌های کنشی شخصیت‌ها را در هر اثر داستانی و یا هنری کشف کرد و از منطق میان انگاره‌ها، منطق نوشتار را به دست آورد.» (ضمیران، ۱۳۸۳: ۱۹)

۲.۲. عوامل مؤثر در گفتمان کنشی

گرماس از شش الگوی کنشی اصلی در دو گروه سه‌تایی بهره می‌برد «فرستنده، ابژه، گیرنده» و «کمک‌کننده، سوژه، مخالف.» (دینه سن، ۱۳۸۰: ۱۲۷) در این الگو کنش‌گزار عامل سببی است؛ یعنی کسی یا چیزی است که کنشگر یا فاعل را به دنبال هدف یا خواسته‌ای می‌کشانند و دستور اجرای کاری می‌دهد. کنش‌پذیر کسی است که از عملکرد کنشگر (فاعل) بهره می‌برد. کنشگر فاعل یا قهرمان، کسی است که به‌سوی سوژه ارزشی یا شیء ارزشی می‌رود. شیء ارزشی هدف و موضوعی است که کنشگر به دنبال کسب آن است. کنش‌یار عامل کمکی یا همان شخصی است که به کنش‌گر (قهرمان) کمک می‌کند تا به اهداف خویش دست یابد و ضد کنشگر یا عامل بازدارنده، مخرب یا مخالف کسی یا چیزی است که مانع رسیدن کنشگر / کنشگران اصلی و فعال به شیء ارزشی می‌شود. این عوامل شش‌گانه مناسبات معنایی یک اثر را تشکیل می‌دهند. این روابط را می‌توان چنین ترسیم نمود:

شکل ۲. عوامل مؤثر در گفتمان کنشی

۳.۲. مختصری پیرامون تونی موریسون^۱

تونی موریسون با نام اصلی (کلوئه آنتونی ووفورد) متولد فوریه ۱۹۳۱ و در گذشته ۲۰۱۹، نویسنده فمینیست، استاد دانشگاه و برنده جایزه نوبل ادبی (۱۹۹۳)، اهل کشور آمریکاست که طی شش دهه فعالیت هنری-ادبی بیش از یازده رمان، کتاب کودک، اپرا و نمایشنامه به رشته تحریر درآورد. وی از چند دانشگاه معتبر دنیا از جمله هاروارد، آکسفورد، ژنو و روتگرز دکترای افتخاری دریافت نموده

1. Toni Morrison

است. سبک نویسندگی تونی موریسون بیشتر حول محور شخصیت‌های سیاه‌پوست آمریکا و مسائل و مشکلات آنان می‌چرخد. موریسون اولین زن سیاه‌پوستی است که در دانشگاه پرینستون کرسی استادی به نام خود ثبت کرده است و نیز اولین نویسنده زن سیاه‌پوست است که موفق به دریافت جایزه نوبل ادبی شده است. نخستین اثر او «آبی‌ترین چشم» در سال ۱۹۷۰ م منتشر گردید. موریسون اغلب درون‌مایه آثار خویش را به بیان تجارب زندگی زنان سیاه‌پوست، مذمت برده‌داری و استعمار، فقر و تبعیض اختصاص داده است.

موریسون واقعیت‌های تاریخ آمریکا و ناگوارترین اشکال خشونت علیه سیاه‌پوستان را در اکثر آثار خود به نمایش می‌گذارد. وی به‌عنوان اولین نویسنده زن سیاه‌پوست موفق به دریافت جایزه نوبل ادبیات (۱۹۹۳) میلادی شده است. آثار تونی موریسون انعکاسی از مشکلات و مصائب جامعه سیاه‌پوستان آمریکا، تبعیض نژادی و دغدغه‌های رنگین‌پوستان در عصر حاضر است. از جمله آثار موریسون می‌توان به رمان «آبی‌ترین چشم» (۱۹۷۰)، «سولا» (۱۹۷۳)، «آواز سلیمان» (۱۹۷۷)، «بچه قیر» (۱۹۸۱)، «دلبنده» (۱۹۸۷)، «بهشت» (۱۹۹۹)، و «عشق» (۲۰۰۳) اشاره نمود.

۴.۲. مسأله هویت زنان در بهشت تونی موریسون

رمان بهشت (۱۹۹۹ م) روایتی است گسسته و غیر خطی از سلسله حوادث تبعیض نژادی از اواخر دهه نوزدهم در آمریکا که خشونت کنش‌گرایانه علیه هویت زنان سیاه‌پوست را به تصویر می‌کشد تا جایی که وادی بهشت‌گونه آنها تبدیل به سرزمین مجازاتشان می‌شود. جدایی نژادی خود خواسته و اجباری زنان سیاه‌پوست در نقطه‌ای خارج از شهر که به سعادت آنان منجر نمی‌گردد. در فضای پسااستعماری، سیاهان، موریسون با هدف به چالش کشیدن الگوهای تکرار شونده سلطه‌گرایی و جدایی نژادی استعمار رمان بهشت را به رشته تحریر در آورده است. در بهشت موریسون، هستی و هویت سیاهان مانند سفید پوستان و یا نژاد و گروه دیگری، یک هستی نمادین و اجتماعی است آن هنگام که سفید پوستان با رفتارها و اعمال خود، آنان را فرومایه می‌دانند در حقیقت با این کار خود سیاهان را در سطح هویت فردی و اجتماعی‌شان تحقیر می‌کنند. گرچه موریسون در رمان یاد شده از وضع قوانین نژادی در دهه ۱۸۹۰ که منجر به فاصله و شکاف گستره نژادی شد، عملاً سخنی به میان نیاورده است؛ از لحاظ شباهت درونمایه داستان رمان بهشت با وقایع نژادی آمریکا، می‌توان این داستان را به مثابه واقعیت دانست. نه خانواده سیاه‌پوست از آفریقایی‌های مهاجری که در اواسط قرن هجدهم به آمریکا آمده‌اند به نظر می‌رسد به دلیل تبعیض نژادی از سفید پوستان دچار خستگی و

آسیب‌های روحی و روانی شده‌اند و تصمیم می‌گیرند که برای خود به دور از سفیدپوستان شهری بسازند تا دیگر مورد استعمار و استثمار سفیدها نباشند. این شهر جدید که «هی‌یون» نام دارد پس از نیم قرن وحدت و یکپارچگی خود را از دست می‌دهد و از میان آنان پانزده خانواده شهری به نام «رابی» را بنا می‌کنند. معیار این شهر نیز قوانین اصالت نژادی است مبنی بر عدم مراودهٔ سیاهان با باقی نژادها اما باز هم سفیدپوستان در رأس هرم قانون و مجری آن هستند و همین باعث محرومیت، هویت باختگی و انزوای هر چه بیشتر سیاهان می‌شود. نسل جوان شهر رابی با نسل سنت‌گرایانهٔ قبل و پدران در تضاد و تقابل قرار می‌گیرد. نسل پیر با اقدامات محدودیت‌گرایانهٔ خود در این شهر سبب محرومیت بیشتر سیاهان می‌شوند. تفاوت و اختلاف نظر نسل پیر و جوان رابی بنیان‌های شهر را دچار تزلزل می‌کند. زنان جامعهٔ رابی از این شرایط دلزده شده‌اند و در صومعه‌ای نزدیک شهر برای خود بهشت و مأمنی می‌سازند صومعه‌ای که زنان در آن رنگ و نژاد را مدّ نظر قرار نمی‌دهند، اما همین صومعه از سوی مردان شهر رابی مورد هجوم قرار می‌گیرد و دست به کشتار زنان می‌زنند. از این رو کنش هجوم علیه زنان در بهشت خود ناشی از کنش سیستمی دیگر و در باور به فرودست‌پنداری نژاد سیاه‌پوست و قوانین تبعیض نژادی علیه آنان که در آن‌ها نهادینه شده است، به وجود آمده است. ارزش‌ها و هنجارهایی که نسل جوان «رابی» علیه آن معترض هستند در حقیقت همان چیزی است که زمانی سیاهان خود در میان سفیدپوستان به آن اعتراض می‌کردند. قدرت و ثروت اندوزی خانواده‌هایی که در رابی هستند خود الگویی است از ثروت اندوزی و قدرت‌طلبی خانواده‌های سفیدپوست. در کل کنش اصلی تشکیل شهر هی‌یون و پس از آن رابی، در پی تنش عاطفی گفتمان کنش‌گران برای رسیدن به بهشت موعودی بود که هیچ‌گاه محقق نشد و به شوش کشتن زنان صومعه منجر شد.

بهشت جامعه‌ای آرمانی است که در حافظه و تاریخ مشترک نسل‌های بشری از فرهنگی به نسلی منتقل شده است. جامعه‌ای به‌دوراز خشونت و تبعیض و بردگی. موریسون در این رمان به حاشیه رانده‌شدن زنان سیاه‌پوست را در بازسازی فردی و جامعه به تصویر کشیده است. موریسون در این رمان به دنبال رهایی زنان از دوره‌های تکرارشوندهٔ تاریخ است. رمان بهشت با این عبارت آغاز می‌شود:

«نخست به دختر سفیدپوست شلیک می‌کنند، برای سایرین به اندازهٔ کافی فرصت دارند، نیازی به عجله کردن نیست. آن‌ها هفده مایل از شهری که خود با شهرهای اطراف دست‌کم نوزده مایل فاصله دارد، دور هستند. در صومعه جا برای پنهان‌شدن فراوان یافت می‌شود؛ ولی هنوز فرصت

هست؛ زیرا روز تازه آغاز شده است. آنها نه نفر هستند، یعنی بیش از دو برابر زنانی که مجبور شده‌اند یا بگریزند و یا کشته شوند.» (موریسون، ۱۳۸۳: ۴)

این پیش‌زمینه خشونت را به مثابه نظام گفتمانی کانون و مرکز ثقل اولیه داستان قرار می‌دهد. این عبارات مردان اهل «روبی» را در مقام کنشگرانی توصیف می‌کند که قصد دارند زنان را به عنوان کنش‌پذیر، مورد ظلم و تبعیض نژادی و جنسیتی قرار دهند. داستان با کشتن اشتباهی زن سفیدپوست شروع می‌شود و در ادامه دامنه کشتار به دیگر زنان تسری می‌جوید.

۵.۲. نژاد و هویت

نژاد را می‌توان یکی از عناصر سازنده هویت دانست. به گفته آدری اسمدلی^۱، از نژاد در قرون اخیر به عنوان مکانیسمی جهت ایجاد طبقات اجتماعی استفاده شده است. پیش از قرن هفدهم، ایده و ایدئولوژی مربوط به نژاد در هیچ شکل آن وجود نداشت. (Smedley, 1998: 691) مراکز اصلی قدرت، هویت را به عنوان وجه مشترک گروهی از انسان‌ها تعریف نموده و سپس از آن جهت انقیاد بر همین انسان‌ها استفاده نموده‌اند. از دوران گذشته تاکنون «استثمارگران، از ترس شورش بردگان سیاه‌پوست و همچنین تنگدستان سفیدپوست در برابر دستگاه حاکم اقدام به وضع قوانینی کردند که به موجب آن تنگدستان سفیدپوست به علت رنگ پوستشان با طبقه ثروتمند حاکم در یک گروه قرار گرفتند. آنها بدین سان از بردگان که غالباً رنگین‌پوست بوده جدا گردیده و آفریقایی‌های آمریکایی به علت محروم بودن از این ابزارهای قدرت به عنوان پست‌ترین و پایین‌ترین نژاد در نظر گرفته شدند، در چنین فضایی، نژاد سفید تمامی هویت‌ها، گفتمان‌ها و صداها را به حاشیه راند و در نتیجه خود را به عنوان مرکز و مدلول استعلائی تثبیت کرد.» (نوراللهی و احمدزاده، ۱۳۹۱: ۲۳۱)

در دوران پساستعمار رسالت بسیاری از نویسندگان، مبارزه با آثار برجای‌مانده از تبعیض و ظلم علیه سیاه‌پوستان بود تا نژاد و جنسیت عاملی علیه ظلم بر مردان و زنان سیاه‌پوست نباشد. استیلای غرب با در نظر گرفتن منافع سفیدپوستان، هویت فردی و اجتماعی بسیاری از سیاهان جوامع گوناگون را نادیده گرفت و با بهره‌گیری از دستگاه‌های قدرت، هویت، ثروت و آزادی آنان را به انقیاد کشید. حال باید دید که سیاه‌پوستان به‌ویژه زنان برای رهایی از این استعمار و استثمار تا چه حد موفق به شالوده‌سازی هویت از دست رفته خویش و یافتن جامعه‌ایدئال خود گردیدند.

¹. Audrey Smedley

۳. بررسی نظام کنشی گریماس در رمان «بهشت»

۱.۳. نظام کنشی-تجویزی

یک گفتمان کنشی مرکزی و اصلی در هسته روایت بهشت وجود دارد که سایر گفتمان‌ها را هدایت می‌کند. تغییر وضعیت از سامان یافته به وضعیت نابسامان، هدف اصلی این گفتمان کنش محور است. این تغییرات به بدتر شدن اوضاع منجر می‌شوند. موضوع این روایت خواست زنان برای رفتن به جامعه‌ای است که هویت، آزادی و آرامش خویش را بدون تبعیض نژادی باز یابند. در حقیقت بهشت جایی است که زنان از نفس و ماهیت تبعیض از سوی هر کس و هر فردی حتی هم‌نوعان خود به آن پناه برده‌اند. تقابل نابرابری که این بار سیاهان در هرم قدرت و مجری قوانین آن هستند به انزوای زنان و محرومیت آنان منجر شده است. البته زنان صومعه از نژادهای مختلف هستند چرا که در صومعه دیگر نژاد و رنگ مطرح نیست؛ بلکه آنجا بهشت، پناهگاه و مأمن زنان و دخترانی است که قربانی تجاوز، آزار جنسی یا خشونت‌های خانگی بوده‌اند. زنان صومعه خود را در ارتباط با جامعه پیرامون به هیچ قانون و مرزی محدود نمی‌سازند؛ اما مردان شهر رابی این وضعیت سامان یافته را تاب نمی‌آورند و با حمله به صومعه آن را نامتعادل می‌سازند. حمله مردان رابی به صومعه ناشی از سلطه عقاید سنت گرایانه پدران آن‌هاست. آنان توان سرپیچی از سنت‌ها را ندارند؛ بنابراین با یک نظام گفتمانی کنشی-تجویزی^۱ مواجه هستیم. تجویز در این روایت، در راستای محقق ساختن کنش قرار گرفته است. به این ترتیب گفتمان ما را با کنش گزاران برتر که مردان سیاه‌پوست شهر رابی و جمعیتی از مهاجمان هستند، مواجه می‌سازد که در موقعیتی برتر نسبت به زنان صومعه قرار دارند؛ مردانی که خود از سوی تفکرات نسل قبل و پدران‌شان با این طرز تفکر رشد کرده‌اند. نسل جدید رابی روایتی تک‌بعدی از تاریخ پدران سیاه‌پوست خویش و ساختار جامعه آنان را نقل می‌کند. گرچه در بین نسل جوان و پیر اختلافاتی وجود دارد. هنگامی که اجداد اولیه سیاه‌پوستان به شهر «هی‌یون» مهاجرت می‌کنند اجاق بزرگی را در دروازه شهر بر پا می‌نمایند. پس از نقل مکان نسل دوم از شهر هی‌یون به رابی، اجاق گاز منتقل می‌شود چرا که برای سیاه‌پوستان مهاجر این اجاق ارزش تاریخی دارد و نمادی از قدرت روحی آنان محسوب می‌گردد. در دهه ۱۸۹۰ که اجاق را بر پای داشتند بر روی آن جمله‌ای حک می‌کنند که با مرور زمان کم‌رنگ می‌شود. نسل پیر و کهن سال اعتقاد دارند که این جمله چنین است:

1. discursive-prescriptive

«Beware the Furrow of his Brow» به معنی «از چین و شکن ابروی او بترس» اما نسل جوان می‌پندارند که این جمله اگر به صورت مقبول شود به معنای انقیاد و بردگی است. از این رو آن را نه به معنی ترس از خشم خداوند بلکه به صورت «Be the Furrow of his Brow» یعنی «چین ابروی او باش» و در معنای تأویلی «آنها تجسم پروردگار هستند نه برده او» پذیرفتند. از این رو نسل پیر تاریخ را به مثابه یک سیستم و نظام ارجاعی کور و بسته می‌دانند و نسل جوان تاریخ را حاصل کنش انسان؛ از این روست که رفتار خشونت‌بار کنش‌گرایانه‌ای نسبت به زنان صومعه دارند. در حقیقت نسل دوم؛ یعنی جوانان با توجه به رابطه عمودی بین کنشگران و کنش‌گزاران که می‌توان آن را از بالا به پایین دانست لاجرم و در نظامی از پیش طرح‌ریزی شده لاجرم به پذیرش این کنش دست زدند و گرچه نسبت به انجام آن یا عدم انجام آن مختار بودند؛ اما نسل جوان به عنوان مردان مهاجم مشتاق این هجوم هستند و با اشتیاق به محل قربانی کردن زنان می‌روند. کنش مرکزی و اصلی در روایت بهشت در فرایندی دیالکتیک مولود طرز تفکری چندصدساله در خصوص استعمار و قربانی ساختن هویت و ماهیت و قتل عام انسان‌ها به بهانه آزادی نژادی است. قبل از اعمال این کنش، مردان شهر رابی جلسه‌ای تشکیل می‌دهند و جرم زنان حاضر در صومعه را چنین توصیف می‌کنند:

«جلسه مخفیانه بود؛ اما بیش از یک سال بود که شایعاتی زمزمه می‌شد. قانون‌شکنی‌هایی که همیشه صورت گرفته بود همگی مدرک به حساب می‌آمد. مادری که روی پله‌ها توسط دختری بی‌احساسش کتک خورد. چهار کودک ناقصی که در یک خانواده متولد شدند. دخترهایی که از تخت‌خواب بلند نمی‌شدند. عروس‌هایی که در شب ماه‌عسلشان ناپدید شدند. دو برادری که در اولین روز سال به روی هم گلوله شلیک کردند. سفرهایی که به دمی صورت می‌گرفت و حاصل آن بیماری‌های مقاربتی بود و اتفاقاتی که این روزها سر اجاق به وجود آمد باورنکردنی بود. شواهدی که از زمان آن کشف وحشتناک در بهار جمع کرده بودند را نمی‌شد انکار کرد؛ تنها چیزی که این همه فجایع را به هم مرتبط کرد در صومعه بود و در صومعه آن زن‌ها بودند.» (همان: ۱۲)

اینک ماهیت این تجویز مشخص می‌گردد. مردان جوان بر اساس منطقی قابل دفاع تصمیم به نابودی صومعه گرفتند، از این رو کنش تجویزی آنان از نوع عقلانی-منطقی است با توجه به این منطق و ماهیت تجویزی می‌توان ادعا نمود نوعی عهد، میثاق یا قرارداد ماهیت این نظام کنشی تجویزی را تشکیل داده است. به دیگر سخن، مردان شهر رابی تصمیم می‌گیرند ریشه تمام مشکلات و مصائب موجود را در زنان صومعه ردیابی کنند و با کشتن آنان، تقدس و پاکی را برای بار دیگر به شهر رابی

برگردانند. اکنون توانش^۱ که یکی از مراحل کنشی است به دست آمده و مردان توانش لازم برای اجرای کنشی را کسب نموده‌اند و به همراه همراهی صومعه می‌شوند. اکنون زمان اجرای کنش^۲ رسیده است. موريسون دليل ابژه ارزش، این کنش را چنین توصیف می‌کند:

«آزاد مردانی که در سال ۱۸۸۹ بر پا ایستادند، در سال ۱۹۳۴ به زانو درآمدند و در سال ۱۹۴۸ سینه بر زمین می‌خزیدند، آنان به همین دلیل در این صومعه هستند. برای اینکه مطمئن شوند چنین چیزی دیگر هرگز روی نخواهد داد.» (همان: ۸)

در این حالت کنشگران (مهاجمان به صومعه) به وضعیت حضور «کنونیت یافته»^۳ رسیده‌اند و می‌دانند که زمان قربانی کردن زنان بهشت فرارسیده است. پس با کسب شناخت و توانش لازم عمل کنش اجرا می‌شود. کنشگران برای به پایان رساندن کنش به باور و یقین قطعی رسیده‌اند. مردان مهاجم بر اثر «بایستن» و جبری بیرونی و درونی؛ یعنی هم خواست خود و هم خواست جامعه اطراف از مرحله باور عبور نموده‌اند و به مرحله تحقق دست یافته‌اند.

۲.۳. نظام کنشی-ارزشی

در رمان بهشت اجساد زنان صومعه که مورد حمله مهاجمان قرار گرفته، به ناگاه ناپدید می‌شود. مهاجمان پس از ناپدید شدن جسد زنان و سرزنش‌های پدر روحانی آرام آرام به این باور می‌رسند که زنان مقیم صومعه در نتیجه پاکی و بی‌گناهی‌شان غیب شده‌اند و در نزد پروردگار آرمیده‌اند. در این گفتمان کنشی، زنان صومعه به عنوان کنش‌یار به واسطه ابژه ارزشی که رسیدن به جامعه‌ای بدون تبعیض، خونریزی، فساد و تضاد طبقاتی است در داستان جلوه‌ای از تقدس می‌یابند البته این روساخت داستان است و خشونت مردان رابی و توجه سفر بهشتی اجساد این زنان نشان می‌دهد که مردان رابی سفاکت و خشونت را توأمان دارند و سفاکتشان برای توجیه قتل عام زنان صومعه کم از جنایت‌شان نیست. ابژه ارزشی در اینجا، توسل به مذهب و دین برای توجیه خشونت و نابود کردن هویت زنان صومعه است. این گفتمان فرایند کنشی بعدی را حاصل می‌کند، مردان رابی که اندکی دچار بحران روحی شده‌اند با توجیهات مذهبی خود را آرام می‌کنند اجرای این فرایند کنشی (توجیه) با حضور هستی‌شناسی دین برای خروج از این بحران اندکی گره خورده و از سوی دیگر، جلوگیری از انفصال با مفعول و ابژه ارزشی و باز تأیید آن که پابندی به عقاید نژادپرستانه از سوی سیاهان است سبب

1. competence

2. performance

3. actualized presence

می‌شود که مردان شهر رابی شرایط را برای گذر از موقعیت سلبی ایجاد نمایند و با بی‌هویت ساختن زنان، کشتن و حتی امحای اجساد آنان، درصدد فریب خویش برآیند و خود را قانع کنند که زنان کشته شده عروج کرده و نزد پروردگار رفته‌اند. با این کنش، مردان به دو خواسته خود که هم ارزش کمی دارد و هم کیفی یعنی نابودی زنانی که از قوانین شهر رابی تبعیت نکرده‌اند و برای خود شهری جداگانه تشکیل داده‌اند و خشونت سیستمی و نظام‌یافته آنان برآورده می‌شود.

۳.۳. گفتمان کنشی-مجابی

گفتمان کنشی مسیرش را تغییر می‌دهد و بر خلاف گفتمان تجویزی که کنشگر و کنش‌گزار را در یک رابطه از بالا به پایین توصیف می‌کند، در این مرحله کنش‌گزار و کنشگر در یک رابطه تعاملی با یکدیگر قرار می‌گیرند. کنشگران برای به‌دست آوردن شیء ارزشی که دست‌یافتن به قوانین تبعیض نژادی نهادینه است-بدون قیاس عقلانی و توجه به تفکیک امور-وارد جریان تازه‌ای از گفتمان می‌شود. کنشگر گفتمانی (مردان مهاجم-سیاهان جوان در شهر رابی) به‌نوعی به سرمایه‌داری نوین می‌پردازند. این ثروت‌اندوزی و قدرت‌طلبی که خانواده‌های شهر رابی به‌ویژه برادران مورگان به‌دنبال آن بودند همان چیزی است که روزگاری سیاهان را وادار به شورش علیه سفیدپوستان کرد؛ اما اکنون برای به‌دست آوردن آن شیء ارزشی وارد جریانی تازه از گفتمان کنشی شده‌اند. گفتمان کنشی-مجابی دیگر مربوط به اجاقی است که بر دروازه شهر هی‌یون است. پیران و سالخورده‌گان با چشمانی غم‌بار و اندوهگین نگران خاموش شدن این آتش که نمادی از قدرت اقوام سیاه در متن روایت است، هستند. برای نوسازی اجاق مشقت فراوانی را متحمل شدند و تصمیم گرفتند رسالت حفاظت از اجاق را با انتقال به شهر جدید یعنی رابی، به نسل جوان واگذار نمایند. این فرایند اتصال به ابژه ارزشی را در پی داشت و مردان قوی‌هیگل و تنومند شهر رابی از موقعیت سلبی به ایجابی منتقل شدند و ابژه ارزشی را به شهر جدید انتقال دادند.

«آنها به‌عنوان پدران جدیدی که با دنیا می‌جنگیدند، نمی‌توانستند کمتر از پدران قدیمی به‌حساب آیند که از دنیا بهره برده‌اند و اجازه ندادند بلایای طبیعی و سایر خطرات [اجاق] هی‌یون را از بین ببرند... اجاقی عظیم و بی‌نقص که هم بتواند به همه آن‌ها بهره برساند و هم به‌عنوان یادگاری تاریخی برای آیندگان به‌حساب آید.» (موریسون، ۱۳۸۳: ۱۱)

اینجا دیگر با دو گروه از کنشگران مواجه هستیم. پدران سنتی و پدران جدید که هیچ‌کدام بر دیگری برتری ندارند و این موقعیت شرایط و جریان کنشی را از حالت تجویزی به گفتمان و رابطه

تعاملی نزدیک می‌کند و نظام گفتمانی کنشی مجابی را خلق می‌نماید. در این نظام به‌جای کنشگر، کنشگرانی را داریم که در جریان روایت در شرایط افقی در حال انجام کنش هستند و هیچ یک برتری موقعیتی نسبت به آن یکی ندارد. هم پدران سستی و هم نسل جدید یک هدف اصلی دارند؛ حفاظت از آرمان‌های نژادی، قومی، هویت و ماهیت جامعه سیاهان با حراست از اجاق دروازه شهر به‌عنوان نماد ظاهری این جامعه نوپا؛ از دیگر سو مبنای ایجاد شهر هی‌یون و نهایتاً رابی ایجاد یک بهشت بود که البته هیچ‌گاه محقق نشد، در عوض آنان محیط صومعه را بهشتی می‌دیدند که تا حدودی به اهداف مدنظر نائل شده است گویی زنان صومعه، بهشت موجود را از مردان رابی و شهر قدیمی هی‌یون دزدیده‌اند. پس از حمله به صومعه حسی از ندامت و پشیمانی وجود آنان را فرامی‌گیرد:

«تلاطم شرایطی سخت گریبان همه را گرفت: تعمیم سرزنش، دعا برای پذیرش ندامت و طلب بخشش، توجیه مغرورانه خود، دروغ‌های آشکار و حجمی از سؤالات بی‌پاسخ دیگر.» (همان: ۱۹۸)

بر اثر این تعامل بین خشونت و ندامت، ابژه ارزشی یعنی تصاحب بهشت (صومعه) و قتل و عام زنان توجیه یا به‌نوعی از اذهان کنشگران پاک می‌شود. از این قسمت داستان به بعد گفتمان‌های کنشی در روایت تا انتها متأثر از همین گفتمان کنشی مرکزی و اصلی در هسته و بطن روایت است.

۴.۳. بررسی نظام گفتمانی کنشی در رمان «بهشت»

رخدادها و حوادث ناشی از تضاد و تقابل نژاد سیاهان و سفیدپوستان بستر مناسبی برای استخراج و کنکاش در نشانه‌هایی که با بهره‌مندی از فضای حاکم بر جریان روایت، گفتمان‌های کنشی را هویدا می‌نماید. در این روایت، کنشگران بر اساس شرایط اجتماعی و فرهنگی متأثر از استعمار، تبعیض نژادی، اختلاف طبقاتی و... گفتمان‌های کنشی را در رمان جلو می‌برند. عوامل کنشی مؤثر بر جریان این روایت را می‌توان از نوع کنشی-مجابی، کنشی-تجویزی و کنشی-ارزشی دانست.

۴.۳.۱. طرح کلی موقعیت‌ها

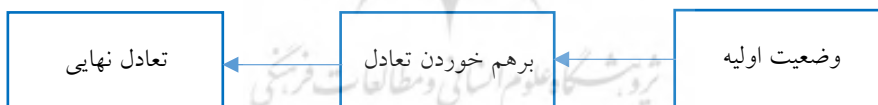
کنشگرهای آغازین (مردان سیاه‌پوستی که به صومعه حمله می‌کنند) حالت متعادل داستان را بر هم می‌زنند. در موقعیت و کنش ابتدای داستان چند زن سیاه‌پوست از جامعه ثانویه سیاهان (رابی) به دلیل خشونت‌های فکری، رفتاری و نژادپرستانه سیاهان که افراد شهر را از هرگونه مراد به جهان خارج (دنیای سفیدپوستان) منع می‌کنند مهاجرت کرده‌اند تا مورد استثمار هیچ نژادی حتی هم‌نوعان

خودشان نباشند. در ضمن ماجرای جدایی اولیه سیاه‌پوستان از سفیدپوست‌ها، نقل مکان به شهر اولیه (هی‌یون)، جدا شدن تعدادی از جوانان از قوانین پدرسالارانه و سخت‌گیرانه در شهر هی‌یون و رفتن به رابی و سرانجام رفتن زنان به صومعه در جست‌وجوی یافتن بهشت موعود، موقعیت‌های فرعی داستان شکل می‌گیرد. کنش‌های اولیه نه خانواده سیاه‌پوست از نسل آفریقایی‌های مهاجری که به آمریکا آمده‌اند و رفتار منفعلانه آنها در شهر جدید پس از نیم‌قرن سبب برهم‌خوردن تعادل و یکپارچگی آنان می‌شود. قانون عدم مراوده با دیگران، خشونت سیستمی و ناخودآگاهی را در هی‌یون ایجاد می‌کند و پانزده خانواده پس از نیم‌قرن از این شهر جدا می‌شوند. موریسون در ابتدا برهم‌خوردن تعادل در کنش نهایی داستان را نقل کرده است؛ یعنی استثمار نوین سیاهان علیه زنان سیاه‌پوست: زنانی که در هفته مایلی از شهر «رابی» خود را در صومعه‌ای حبس کرده‌اند؛ اما مورد حمله مردان خانواده و هم‌نژادانشان قرار می‌گیرند:

«آنها هفته مایل از شهری که خود با شهرهای اطراف دست کم نوزده مایل فاصله دارد، دور هستند. در صومعه جا برای پنهان شدن فراوان یافت می‌شود. مردان تجهیزات لازم و کافی در اختیار دارند از جمله: طناب، صلیب بزرگ نخل، دستبند، گرز و....» (موریسون، ۱۳۸۳: ۴)

طرح موقعیت داستان با حمله مردان سیاه‌پوست به صومعه برهم می‌ریزد:

شکل ۳. الگوی کنش اولیه روایت در داستان بهشت

۳.۱.۴.۱. موقعیت اول

موریسون از همان صفحات آغازین رمان، کنش اصلی و ابژه ارزشی مردان مهاجم را توضیح می‌دهد. ابژه ارزشی آنها ادامه‌دادن راه پدران سیاه‌پوست خود برای جنگیدن با دنیا با راه‌های جدید بود:

«آنها به‌عنوان پدران جدیدی که با دنیا می‌جنگیدند نمی‌توانستند کم‌تر از پدران قدیمی به حساب آیند که از دنیا بهره بردند و اجازه ندادند بلایای طبیعی و سایر خطرات هی‌یون را از بین ببرد و درعین حال نام خود را به‌عنوان پیش‌کسوتان پیروز نسبت کردند.» (همان: ۹)

این موقعیت نخستین مقدمه‌ای برای ساختار اصلی روایت است. مردانی که با الگوبرداری از ابژه ارزشی پدران خود (فرستنده) تصمیم می‌گیرند دست به خشونت، تبعیض و کشتار زنند تا راه میان‌بری برای حصول به آرمان‌های خود (شیء ارزشی) بیابند؛ در این میان هیچ نیرویی مخالف یا مانعی (بازدارنده) بر سر راه آنان نیست؛ اما زنانی که برای رسیدن به آزادی (ابژه ارزشی) وارد بهشت شده‌اند تا قبل از حمله مهاجمان زندگی راحتی دارند. این موقعیت آغازین چنین توصیف شده است:

«سرزمین [آنان] زندان ندارد و نیازمند آن هم نیست. هیچ جرمی در آنجا اتفاق نیفتاده و هیچ مجرمی از آنجا نیامده است. اگر یک یا دو نفر عملی را مرتکب شده‌اند... بلافاصله با آنها برخورد مناسب انجام گرفته... کسی مزاحم دعا خواندن یا قدم‌زدن زنان نمی‌شود...» (همان: ۱۰)

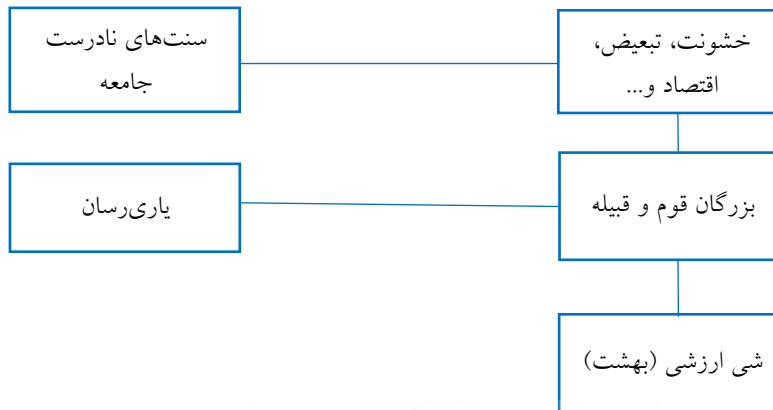
۳.۴.۲.۱. دومین موقعیت (عامل یاری‌رسان و بازدارنده)

نیروی یاری‌رسان و بازدارنده (مخرب) دو نیرویی هستند که در یک کنش داستانی در راستای رسیدن به شیء ارزشی یا کمک‌کننده هستند و یا بازدارنده در رمان بهشت با چند عامل کنشگر فرعی مواجه هستیم که کنشگران اصلی را یاری می‌رسانند. ساخت شهر هی‌یون توسط سیاهان آفریقایی مهاجر از کنش‌های اصلی این داستان است که در آن چندین و چند خانواده بزرگ آفریقایی برای احداث شهر پیشقدم شدند از هیچ تلاش و مذاکره‌ای با سرخ‌پوستان، سفیدپوست‌ها و... فروگذاری نکردند:

«در سال ۱۹۱۰... پدر بزرگ، برادر خود پریور و نخستین فرزندش الدر را به سایر شهرهای ایالت برد تا محله‌های رنگین‌پوستان را ببینند؛ مورد بررسی قرار دهند و درباره آنها قضاوت کنند. می‌خواستند دو محله را در اوکلاهاما و پنج محله را در داخل ایالت مورد بازدید قرار دهند. پدر بزرگ، عمو پریور و الدر حرف‌های بسیاری در مورد آن سفر می‌زدند... آنها درباره مالاریا، مهاجرت، سفیدپوستان، مشکلات مربوط به بردگان آزاد شده یونان، میزان اعتماد به تبلیغات، خواندن کتاب‌های مهم و قطور، نیاز به آموزش‌های فنی، اهمیت ایالت و محل سکونت سفیدپوستان و خشونت‌های آنان که گاهی برنامه‌ریزی شده بود و گاهی بر حسب اتفاق انجام می‌گرفت.» (موریسون، ۱۳۸۳: ۱۴۶)

در این جا عوامل بازدارنده‌ای که سیاهان را نسبت به مهاجرت به هی‌یون دچار شک و تردید می‌کند سنت‌های نادرست جامعه سفیدپوستان و وضعیت اسفناک دیگر برده‌های مهاجر است که در کنار عوامل دیگر به عنوان مؤلفه‌های بازدارنده معرفی شده است.

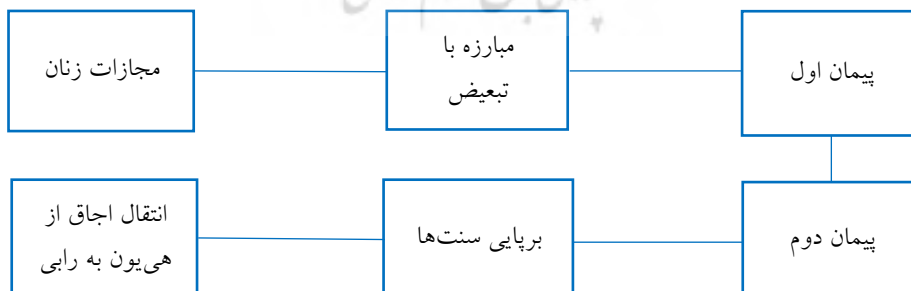
شکل ۴. نمودار عوامل بازدارنده و شی ارزشی

۳.۱.۴.۳. پیرفت‌های میثاقی^۱

در این پی‌رفت‌ها، میثاق و عهدی است که نویسنده به آنها توجه می‌نماید. زنجیره میثاقی یا پیمانی کل داستان را به سمت و سوی یک نتیجه یعنی تلاش سیاهان برای دستیابی به «بهشت» و آرمان شهر خیالی به سوی یک هدف مشترک راهنمایی می‌کند. در این رمان، زنجیره پیمان اصلی به جز تلاش برای رسیدن به دنیایی عاری از تبعیض و خشونت است، کوشش برای حفظ سنت‌ها و هویت با انجام اموری مانند برپاداشتن و روشن نگاه‌داشتن اجاق در قالب نمادی از تاریخچه اقوام سیاه‌پوست بر دروازه شهر ساخته شد پی‌رفت‌های میثاقی به شمار می‌آید.

شکل ۵. نمودار پیشرفت‌های میثاقی

¹. Syntagmes contractuels

۴.۱.۴.۳. زنجیره اجرایی^۱

در زنجیره اجرایی «به آزمون‌ها، مبارزات، تلاش‌ها و کنش‌ها توجه می‌شود و پی‌رفت اجرایی، طرح اصلی داستان را می‌سازد و ساختار روایی هر داستان متکی به آن است.» (دزفولیان و همکاران، ۱۳۹۸: ۲۶-۲۰) در زنجیره اجرایی روایت در داستان بهشت رخدادهای اصلی به چند دسته تقسیم می‌شود:

الف) اعمال و رفتاری که به‌عنوان زمینه‌ساز و مقدمه کنش‌های اصلی داستان به‌حساب می‌آیند؛ یعنی تبعیض نژادی، تحقیر، نابود ساختن هویت و ماهیت سیاه‌پوستان از سوی جامعه سفیدپوستان.

ب) اعمال و رفتاری که به‌عنوان کنش‌های ثانویه در نتیجه این تبعیض نژادی و خشونت پدید آمد: مانند دوری گزیدن سیاهان در شهر هی‌یون و سپس انتقال نسل جدید به شهر رابی.

پ) کنش عده‌ای از زنان سیاه‌پوست علیه رفتارهای خشونت‌بار مردان سیاه‌پوست که با الگوبرداری غیرمستقیم و یا مستقیم از سفیدپوستان رخ داده بود و نیز ثروت‌اندوزی برخی خانواده‌های سیاه‌پوست به تقلید از جامعه پیرامون سفیدها.

ت) رخدادهایی که به‌صورت جریانی سوررئالیستی اتفاق می‌افتند؛ مانند غیب شدن اجساد زنان به قتل رسیده در صومعه (بهشت) و ادعای عروج آنان توسط مردان مهاجم شهر رابی برای توجیه قتل و بی‌هویت ساختن این گروه. در اینجا مرز حقیقت و خیال در هم می‌آمیزد. «در نظریه مک‌هیل، یکی از کارکردهای مهم داستان پسامدرن تبدیل کردن مفهوم وجود یا هستی از مفهومی ساده به مفهومی چندوجهی و عمیق است. مرز میان واقعیت و خیال که در گذشته تخطی‌ناپذیر بود، نقص می‌شود تا مخاطب درباره چیستی و هستی خود فکر کند. اتصال کوتاه، این دو ساحت تخیل و واقعیت را به‌گونه‌ای به هم گره می‌زند که تشخیص مرز میان این دو دشوار می‌شود.» (بامشکی، ۱۳۹۵: ۳۴)

۴.۱.۴.۳. زنجیره انحصالی^۲

در زنجیره انحصالی به سیر و سفرها، رفتن‌ها و برگشتن‌ها و به‌طور کلی به سیر وضعیت داستان توجه می‌شود. به گمان گریماس، بیشتر داستان‌ها از وضعیتی منفی به وضعیتی مثبت حرکت می‌کنند. حرکت گاه از وضعیتی مثبت به شکستن پیمان منجر می‌شود. (دزفولیان و همکاران، ۱۳۹۸: ۲۷) در رمان بهشت طبق الگوی کنشی گریماس، می‌توان زنجیره انحصالی را به‌این ترتیب مورد توجه قرارداد:

1. Syntagmes performatifs

2. Syntagmes disjonctifs

الف) عده‌ای از زنان جامعه رابی از اینکه مورد تعرض، تجاوز، خشونت از سوی هموعان خود قرار می‌گیرند و نیز از اینکه مردان سیاه‌پوست به نوعی رفتارهای تبعیض نژادی سفیدها را به گونه‌ای دیگر تقلید می‌کنند، آزرده‌خاطر شده‌اند و با رؤیای دستیابی به «بهشت» عازم صومعه‌ای در اطراف شهر می‌شود. این زنان پس از مدتی مورد حمله و کشتار مردان مهاجم شهر رابی قرار می‌گیرند (حرکت از وضعیتی به وضعیت دیگر).

ب) هنگامی که زنان به صومعه می‌رسند و در آنجا برای خود زندگی تازه‌ای تشکیل می‌دهند از آزادی و آرامش (هر چند موقتی) صومعه بسیار خوشحال‌اند و سیر روایی به سمت جریانی دلخواه و مثبت بدل می‌گردد.

۶.۱.۴.۳. پی‌رفت‌های اساسی و پایه

همان پی‌رفت‌هایی است که در آغاز داستان به صورت موازی در کنار هم ذکر شده است. این پی‌رفت‌ها از زبان راوی سوم‌شخص بیان شده است و اتفاقاتی را که در مسیر رسیدن به «بهشت» برای سیاهان در شهر هی‌یون و رابی رخ می‌دهد بازگو می‌کند.

۷.۱.۴.۳. پی‌رفت‌های بدیل (هم‌پوشان)

این پی‌رفت‌ها جزء عناصر ساختار گریز روایت هستند و گاه در لایه‌های پایین‌تر قرار می‌گیرند. حوادث خارق‌العاده و غیرعادی و سوررئال را می‌توان از نوع پی‌رفت‌های بدیل به شمار آورد که در رمان بهشت تنها در یک موزه (ناپدیدشدن اجساد زنان کشته شده در صومعه) می‌توان به این نوع پی‌رفت‌ها باز خورد.

بحث و نتیجه‌گیری

گفتمان رمان بهشت اثر تونی موريسون خواننده را به سمت گفتمان کنشی مرکزی هدایت می‌کند. قوت عناصر فکری در عقیده و ذهن سیاه‌پوستانی که سال‌ها مورد استعمار و استثمار سفیدپوستان قرار گرفته‌اند سبب واکنش‌های متفاوتی از سوی آنان شده است. شرایط حاکم آنان را بر ایجاد ابژه ارزشی یعنی شهری دور از سفیدپوستان وادار می‌نماید و از این‌رو با تأسیس شهر هی‌یون-شهری که هیچ سفیدپوستی حق ورود به آن را ندارد-به نوعی آنان نیز دست به کنشی نژادپرستانه می‌زنند. در طول روایت اتصال و انفصال از ابژه ارزشی در جهت رفع نقصان معنا، کنشگران را با شرایط متفاوتی مواجه می‌سازد. سیاه‌پوستان که در جست‌وجوی یافتن شهری آرمانی و بهشت بودند، در گیر حواشی از جمله

مال‌اندوزی، تجاوز و تعرض به زنان و ایجاد محیط‌های ناامن برای آنان می‌شوند و همین امر سبب انفصال سیاه‌پوستان از ابژه ارزشی می‌گردد. این انفصال از ابژه ارزشی مؤلفه‌های تغییر شرایط را فراهم می‌آورد تا آنجا که عده‌ای از زنان به دنبال یافتن محلی امن که بتوانند راحت در آنجا زندگی کنند به صومعه‌ای نقل مکان می‌کنند. در طول گفتمان کنش محور، نظام گفتمانی کنشی-تجویزی که در ابتدای داستان آغازگر کنش بود اندک‌اندک به نظام کنشی-مجابی تغییر حالت می‌دهد که این سوبه و جهت‌گیری نیز باز، کنش گفتمانی را ایجاد می‌نماید. لازم به ذکر است که باتوجه به روایت داستان بهشت، می‌توان انواع دیگری از نظام‌های گفتمانی گریماس را که شامل نظام گفتمانی تنشی، بوشی و شوشی هستند در این متن تجزیه و تحلیل و بررسی کرد. الگوی نظام کنشی در روایت «بهشت» باتوجه به نظریه روایی گریماس را می‌توان بر مبنای تحلیل درون‌متنی به این شیوه ترسیم نمود:

شکل ۶. گفتمان کنشی با رویکرد ارزشی

نقصان	کنش	ابژه ارزشی
احساس تبعیض	از سوی ساختن شهر جدید	رضایت اولیه سفید پوستان
احساس تبعیض	رفتن زنان به صومعه	رضایت اولیه سیاهان

شکل ۷. گفتمان کنشی با رویکرد تجویزی

نقصان ارزشی و بحران	میتاق بین کنش‌گزاران با کنشگران	تحقق و اجرای فرایند کنشی
	پیمان زنان برای رفتن به صومعه	درک اینکه بهشت واقعاً، رؤیا و خیال است

شکل ۸. گفتمان کنشی با رویکرد مجابی

القا	فرایند کنشی	گسست و یا پیوست از ابژه ارزشی
قربانی شدن زنان	مجاب ساختن مردان با تحلیل ناپدید شدن اجساد زنان	دینی برای عروج زنان

تعارض منافع

تعارض منافی وجود ندارد.

منابع

- احمدی، بابک. (۱۳۸۸). ساختار و تأویل متن. چاپ دوازدهم، تهران: مرکز.
- اکبری‌زاده، فاطمه و محمص، مرضیه. (۱۳۹۶). نشانه-معناشناسی گفتمانی تبلیغی موسی (ع). جستارهای زبانی، ۸(۵)، ۲۹۳-۳۱۸. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.23223081.1396.8.5.2.8>
- بامشکی، سمیرا. (۱۳۹۵). جهان‌ها موازی و معنی‌شناسی روایت. نقد ادبی، ۹(۳۴)، ۹۱-۱۱۸. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.20080360.1395.9.34.7.5>
- دزفولیان، کاظم، اکبری، مریم و جلالی، مریم. (۱۳۹۸). تحلیل الگوی کنشی و زنجیره‌های روایی گریماس در روایت مرگ رستم. متن پژوهی ادبی، ۲۳(۸۰)، ۳۲-۳۷. <https://doi.org/10.22054/ltr.2019.36949.2463>
- دینه‌سن، آنه‌ماری. (۱۳۸۰). درآمدی بر نشانه‌شناسی، ترجمه: مظفر قهرمان. تهران: روزگار.
- شعیری، حمیدرضا. (۱۳۸۵). تجزیه و تحلیل نشانه -معناشناختی گفتمان. تهران: علم.
- شعیری، حمیدرضا. (۱۳۹۵). نشانه-معناشناسی ادبیات: نظریه‌ها و روش تحلیل گفتمان ادبی. تهران: انتشارات دانشگاه تربیت مدرس.
- ضمیران، محمد. (۱۳۸۳). درآمدی بر نشانه‌شناسی هنر. تهران: قصه.
- عباسی، علی. (۱۳۹۳). روایت‌شناسی کاربردی: تحلیل زبانشناختی روایت. تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- عباسی، علی و یارمند، هانیه. (۱۳۸۸). عبور از مربع معنایی به مربع تنشی با بررسی نشانه-معناشناسی ماهی سیاه کوچولو. جستارهای زبانی، ۲(۳)، ۱۴۷-۱۷۲.
- گریماس، آلژیرداس. (۱۳۸۹). تقصان معنا، ترجمه و شرح: حمیدرضا شعیری. تهران: علم.
- موریسون، تونی. (۱۳۸۳). بهشت، ترجمه: گیسو پارسای. تهران: روزگار.
- نوراللهی، محمدرضا و احمدزاده، شیده. (۱۳۹۱). بررسی بحران هویت در رمان دل‌بند اثر تونی موریسون. نقد زبان و ادبیات خارجی، ۴(۲)، ۲۲۷-۲۴۳.

English References

- Smedley, A. (1998). Race and the Construction of Human Identity. *American Anthropologist*, Vol. 100, No. 3, pp. 690-702.

Persian References Translated to English

- Abbasi, A. (2013). *Applied narratology: Linguistic Analysis of Narrative*. Tehran: Shahid Beheshti University Press. [In Persian]
- Abbas, A., & Yarmand, H. (2009). Transition from the Semantic Square to Tension Square in the Case Study of "Mahi Siahe Kocholo". *Language Related Research*, Vol. 2, No. 3, pp: 147-172. [In Persian]
- Ahmadi, B. (2009). *Text structure and Interpretation* (12th ed.). Tehran: Markaz. [In Persian]
- Akbarizadeh, F., & Mohases, M. (2017). Sign-Semantics in Missionary Discourse of Musa. *Language Related Research*, Vol. 8, No. 5, pp: 293-318. DOR: <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.23223081.1396.8.5.2.8> [In Persian]
- Bameshki, S. (2016). Parallel Worlds and Narrative Semantics. *Literary Criticism*, Vol. 9, No. 34, pp: 91-118. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.20080360.1395.9.34.7.5> [In Persian]
- Dezfolian, K., Akbari, M., & Jalali, M. (2019). Analysis of Actional Model and Greimas' Syntgmes Narrative in the Rostam's Death Narrative. *Literary Text Research*, Vol. 23, No. 80, pp: 7-32. <https://doi.org/10.22054/ltr.2019.36949.2463> [In Persian]
- Dineh, A. M. (2001). *An Introduction to Semiotics*. Translated by Mozafar Kahraman, Tehran: Roozer. [In Persian]
- Greimas, A. (2010). Lack of Meaning, Translation and Explanation. Translated by Hamidreza Shoeiri, Tehran: Alam. [In Persian]
- Shoeiri, H. (2006). *Analysis of the Semantic-sign of the Discourse*. Tehran: Elm. [In Persian]
- Shoeiri, H. (2016). *Literary Sign-semantics: Theories and Methods of Literary Discourse Analysis*. Tehran: Tarbiat Modares University Press. [In Persian]
- Morrison, T. (2004). *Paradise*. Translated by Giso Parsai, Tehran: Roozer. [In Persian]
- Noorollahi, M., & Ahmadzadeh, S. (2013). The Crux of Identity in Tony Morrison's *Beloved*, *Critical Language & Literary Studies*, Vol. 4, No. 2, pp: 227-243. [In Persian]
- Zamiran, M. (2004). *An Introduction to the Semiotics of Art*. Tehran: Qeseh. [In Persian]